

Svennar och "Russkies". Identitet och motstånd i Jonas Hassen Khemiris *Ett öga rött* och Dorota Masłowskas *Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną*

My Svensson

Uppsala universitet

my.svensson@moderna.uu.se

2003 utgavs i Sverige Khemiris roman *Ett öga rött*, som inledningsvis kom att mottas som en "förortsroman" skriven på "Rinkebysvenska". Ungefär samtidigt i Polen utgavs Masłowskas debutroman som där kom att utmärkas som den första romanen om subkulturen "dresiarze" som är förknippad med polska förorten, och som är skriven på bruten polska. Båda romanerna uppvisar likheter i framförallt form men även innehåll. Med fokus på de unga manliga huvudpersonerna som berättar sina respektive historier i första person, studerar artikeln hur de två romanerna kan länkas samman som *counter-narratives* med hjälp av Global South-teori, begreppen marginalitet, motkultur samt kulturell hybriditet.

Den här artikeln tar sin utgångspunkt i två romaner som utkom ungefär samtidigt (2003): den ena i Sverige, den andra i Polen. Båda romanerna fick i respektive land stort genomslag då de var skrivna på så kallad ”rinkebysvenska” samt ”gatans polska” och handlade om unga män från marginaliserade grupper i Sverige och Polen: en med invandrarbakgrund samt en från den polska subkulturen ”dresiarze”¹. Båda böckerna är skrivna i första person vilket innebär att läsaren får god insikt i huvudpersonernas tankar och åsikter. Läsaren ges inblick i Halims respektive Silnys liv under en begränsad tid. Vid mottagandet av romanerna kom frågan om autenticitet att diskuteras, då författaren Dorota Masłowska inte är någon ”dresiarz” och Jonas Hassen Khemiri inte är någon ”förortskille” och romanernas språk inte är den polska eller svenska författarna talar till vardags, utan är språk de själva konstruerat. Autenticitet, eller snarare strävan efter autentiska kulturer och identiteter är ett tema som även återkommer i dessa två romaner. Utifrån begrepp som Global South, marginalitet, motkultur och hybriditet analyserar artikeln vidare hur denna strävan efter autenticitet kan relateras till hur identitet och motstånd skildras i romanerna. Jag ämnar visa att båda romanerna, om än på olika sätt, är exempel på *Counter-narratives* som ”disturb those ideological manoeuvres through which ‘imagined communities’ are given essentialist identities”².

Marginalitet och Global South

Efter Berlinmurens fall och neoliberalismens och globaliseringens ideologiska övertag har det moderna projektets tillstånd visat sig allt bräckligare. Den moderna diskursen om ekonomisk och social utveckling med nationen som en sammanhållande identitetsmarkör framstår som otillräcklig.

Arif Dirlik skriver i artikeln ”Global South: Predicament and Promise”³ om hur begreppet Global South kommit att ersätta det nu, enligt honom, förlegade begreppet Tredje världen, eller uppdelningen Nord/Syd, som han anser inte längre är användbart för att beskriva dagens geopolitiska situation.

Presently, the boundaries between the two [North and South] are crisscrossed by networks of various kinds, relocating some parts of the South in the North, and vice versa. I am referring here not only to migrations across various boundaries of developmental success, but also to the creation of ‘native’ pockets of poverty in the North that are very much reminiscent of the South.⁴

Hans slutsats är att: “Territorially based differences are being overdetermined by emerging social inequalities – not just ethnic, but class and gender – that render the South a site of internal contradictions and conflicts, much the same as in the North but without some of the institutional restraints available.”⁵

Trots Polens ursprung i den andra, socialistiska, världen och Sverige i den första, befinner sig båda länder idag i den globala ekonomin under övervägande neoliberalt styre. Som Dirlik skriver har de sociala orättvisorna, baserade på etnicitet, klass eller kön blivit viktigare än de territoriellt baserade. Även om globaliseringen under den neoliberala ideologin kan anses ha rötter i kolonialismen tar alltså Global South hänsyn till fenomen som inte direkt kan klassificeras som postkoloniala. I både Polen och Sverige finns socialt marginaliserade grupper, som inte fått utrymme i den moderna nationella diskursen. Christian León beskriver i sin bok *El*

1 Ordet ”dresiarz” refererar till en subkultur av unga män bosatta i den polska betongförorten och som allmänt anses vara arbetslösa, våldsamma och alkoholiserade.

2 Homi K. Bhabha, *The Location of Culture*, 1994, s. 213.

3 Arif Dirlik, ”Global South: Predicament and Promise”, i: *Global South*, nr 1, 2007.

4 Dirlik, s. 15.

5 Ibid., s. 15.

*Cine de la Marginalidad. Realismo sucio y violencia urbana*⁶ [*Marginalitetens film. Smutsig realism och urbant våld*] marginaliserade:

Dessa människor, som anses politiskt inaktiva (dysfunktionella medborgare enligt liberalismen, lumpenproletariat enligt marxismen), skapar konflikter hos den etablerade ordningen och framställs som det som bör osynliggöras för att samhället ska existera. De är dessa 'hål' i statens retorik som ignorerar den sociala och kulturella normen vilket genererar utmaningen mot det moderna subjektet. Samtidigt som de marginaliserade är en nödvändig del av "systemet", av den moderna totaliserande diskursen, utgör deras praktik också ett hot mot den och "de diskursiva polariteterna: det privata och det offentliga, hemmet och gatan, familjen och gänget, medborgaren och brottslingen, det moraliska och det omoraliska, likheten och annanheten, det inkluderade och de exkluderade."⁷

[...] Marginaliteten uppfattas alltså som den okända insidan av moderniteten. En flytande signifikation som betecknar det som varit undertryckt av det upplysta tänkande: spåret av de åsidosatta kulturer som aldrig talade Västs språk.⁸

Ett öga rött och *Wojna polsko-ruska* kom båda med något nytt 2003, då de, ur ett förstapersonsnarrativ, gav en inblick i livet hos personer ur grupper som dittills inte varit synliga, eller i vilket fall i mycket liten grad, inom de litterära sfärerna i Polen och Sverige. De utgjorde försök till att skildra världen ur deras perspektiv, och inte utifrån. Khemiris huvudperson Halim är mycket väl medveten om den svenska kulturens hegemoni och förtryckande av annanhet. I hans egna ord är det "integrationsplanen", svennefieringen, som mer specifikt uttrycker denna exklusion.

I morse jag hittade ny artikel som igen bevisar Integrationsplanen är på full gång. Samtidigt när svennepolitikerna nobbar arbetstillstånd för att slippa flera moskéer drottning Silvia säger hon tycker palestinska mammor borde sluta använda sina barn till att kasta sten på Israelsoldater. Allt hänger ihop och dom som inte ser är blinda som fladdermusar [...].⁹

Hybriditet och autenticitet

Enligt Halim finns det två "blattesorter": "den vanliga blatten: knasaren, snikaren, snattaren, ligisten" samt "duktighetskillen som pluggar prov och använder finord och aldrig plankar tunnelbanan eller taggish"¹⁰. Själv beslutar han sig för att bli en ny typ, "en blattesort som står helst fri och är *den som svennarna hatar mest*: revolutionsblatten, tankesultanen. Den som ser igenom alla lögnar och som aldrig låter sig luras."¹¹ Halim byter ut sin keps mot en turbanlik fezmössa, han klottrar halvmånar och stjärnor på skolans väggar, han förstör juicebehållarna i skolans matsal som hämnd mot nedläggningen av hemspråket och han snattar i affärer där han tycker att "blattarna" blivit orättvist behandlade.

Halim både skriver sin dagbok och pratar på så kallad Rinkebysvenska. Detta får läsaren veta är något Halim gör helt medvetet och att han mycket väl kan tala på så kallad riksvenska. Han bryter mot grammatiska regler, gör om de svenska ordspråken och lägger in annat vokabulär.

6 Christian León, *Cine de la Marginalidad. Realismo sucio y violencia urbana*. 2005.

7 Ibid., s. 13, min översättning.

8 Ibid., s. 13, min översättning.

9 Khemiri, s. 65.

10 Ibid., s. 37.

11 Ibid., s. 38, min kursivering.

I det inflytelserika verket *The Power of Identity*¹² diskuterar Manuel Castells hur identiteter konstrueras i det globala nätverkssamhället. Han föreslår en distinktion mellan tre typer av ursprung till identitetsformationer: legitimerande, motstånds- och projektidentitet. Motståndsidentiteten beskriver han som:

[...] may be the most important type of identity building in our society. It constructs forms of collective resistance against otherwise unbearable oppression, usually on the basis of identities that were apparently, clearly defined by history, geography, or biology, making it easier to essentialize the boundaries of resistance.¹³

Och vidare som:

generated by those actors that are in positions/conditions devalued and/or stigmatized by the logic of domination, thus building trenches of resistance and survival on the basis of principles different from, or opposed to, those permeating the institutions of society, as Calhoun proposes when explaining the emergence of identity politics.¹⁴

Den nya "blattesort", tankesultanen, som Halim beslutat sig för att bli är "den som svennarna hatar mest [...]" och konstrueras således i motstånd mot svennarna.

Halim motsätter sig aktivt svennefieringen samtidigt som han idealiserar den arabiska kulturen och historien. Han återkommer ofta till att hela omgivningen är falsk och oärlig. "Kanske jag är den enda i hela världen som inte spelar falsk."¹⁵ När han funderar på vad han ska skriva i sin skrivbok understryker han vikten av "äkthet": "Det måste ju vara äktast möjliga och såklart Naguib Mahfouz aldrig skulle skriva historier om annan än sig och sin liv."¹⁶ De arabiska ordspråk Halim lärt sig visar sig dock vara "påhittade" och den arabiska tv:n visar sig bestå av samma reklamslag och tv-program som den svenska. Halims idealiserade arabiska kultur är lika "äkta", lika mycket hybridiserad som den svenska kulturen och som hans egen identitet. Han gör aktivt motstånd mot svennefieringen samtidigt som hans del i den svenska kulturen är klar.

Antropologen Renato Rosaldo förstår begreppet hybriditet som något som innefattar alla kulturer: "Hybridity can be understood as the ongoing condition of all human cultures, which contain no zones of purity because they undergo continuous processes of transculturation (two-way borrowing and lending between cultures)."¹⁷ I artikeln "The Postcolonial Critic" följer Homi K. Bhabha Rosaldos syn på kulturer som "orena" och skriver hur hybriditeten "deprives the imposed imperialist culture, not only of the authority that it has for so long imposed politically, often through violence, but even of its own claims to authenticity."¹⁸ För Bhabha är den dominanta kulturen lika lite essentialistisk och lika mycket en hybrid som den underordnade kulturen.

För Halim är omgivningen enkel att kategorisera: det finns svennar och det finns blattar. Svennarna kan vidare delas upp i tre "svennesorter": lyxsvennarna, lodisarna och dansklasarna, medan blattarna i: den vanliga blatten ("knasaren, snikaren, snattaren, ligisten"), duktighetskillen ("som pluggar prov och använder finord och aldrig plankar tunnelbanan eller

12 Manuel Castells, *The Power of Identity*, vol II av *The Information Age*, 1997.

13 Ibid., s. 9.

14 Ibid., s. 8; Calhoun 1994: 17.

15 Ibid., s. 144.

16 Ibid., s. 13.

17 Renato Rosaldo, förord till Nestor Garcia Canclini, *Hybrid Cultures. Strategies for Entering and Leaving Modernity*, 1995, s. 11.

18 Homi K. Bhabha, "The Postcolonial Critic", s. 247–248, I: *Literary India. Comparative Studies in Aesthetics, Colonialism, and Culture*. 1995.

tagish.”) och revolutionsblatten, tankesultanen (”den som ser igenom alla lögner och som aldrig låter sig luras.”)¹⁹ Halims stereotyper blir dock gång på gång överträdna och stereotypernas snäva ramar visar sig inte vara tillräckliga för att beskriva varken omgivningen eller honom själv. När han anklagar omgivningen för att vara falsk är det för att den inte lever upp till Halims stereotypa förväntningar. Det ”äkta” visar sig alltså inte finnas, och blatte- och svennesorterna visar sig vara just otillräckliga stereotyper. Det är i detta avtäckande av stereotypernas omöjlighet romanens motståndskraft ligger.

Manuel Castells formulerade motståndsidetitit ”baserad på identiteter tydligt definierade av historien, geografi eller biologi” som en form av kollektivt motstånd är vad Halim försöker skapa men också misslyckas med. Istället visar *Ett öga rött* kulturers och identiteters hybridiserade natur, som i Bhabhas ord ”deprives the imposed imperialist culture, not only of the authority [...] but even of its own claims to authenticity.”²⁰

Öst och väst i *Wojna polsko-ruska*

Wojna polsko-ruska utspelar sig under några dagar i en mindre stad i Polen bland en grupp av knarkande ungdomar. Huvudpersonen Silny erkänner tidigt att hans politiska syn är vänsterpatriotisk. Han är dock emot skatter och han ogillar myndigheterna, och han tycker att Väst ”stinker”. Silny är en polsk förortsstereotyp, som på polska kommit att kallas ”dresiarz”. Till skillnad från Halim i *Ett öga rött* är detta inget huvudpersonen Silny reflekterar över. Silny passar väl in på stereotypen av en dresiarz (som är tydligt negativt laddad): han tar droger, pratar på så kallad bruten polska, betar sig ”omoraliskt” och verkar vid första intrycket vara xenofobisk. Silny ogillar Väst och den västliga kulturens intrång i Polen och det är något han vid flera tillfällen framhåller.

So then I tell Magda [Silnys före detta flickvän] how things really are in our country. I tell her about the general oppression by a race ruling over the working race, of the race of the haves over the race of the have-nots. That they're the same relations like in slavery. That the west stinks, has a polluted environment that litters everything with various unnatural compounds, PVC, CHVDP [...].²¹

För att visa sitt motstånd mot Väst har han även börjat röka:

I have to stress that in recent years I've fallen into this unpleasant addiction, my way of expressing my defiance to the West, against American dieticians, American plastic surgeries, American crooks, who are suave but betray our country on the sly.²²

Silnys åsikter om Väst ger ett paranoiskt och överdrivet intryck, de påminner om den forna kommunisttidens propagandistiska syn. Samtidigt framstår han som en nationalist då det är Västs dåliga inflytande på just Polen som han framhåller som det negativa.

I handlingens bakgrund pågår ”ett polskt-ryskt krig under den vit-röda flaggan” och alla runtom Silny ger uttryck för sin russofobi. Själv är han något mildare i sin syn på ryssarna även om hans före detta flickvän hävdar att han till och med är ”pro-russki”. Allt negativt är ryskt och allt ryskt är negativt. De ryska panelerna på Silnys hus kommer gå sönder och de ryska cigaretterna beskrivs som ”falska”. Silny står fast vid sina ideal men påtryckningarna från omgivningen att, bokstavligen, bekänna färg, blir allt större.

19 Khemiri, s. 36-38.

20 Homi K. Bhabha, ”The Postcolonial Critic”, s. 247-248, I: *Literary India. Comparative Studies in Aesthetic Colonialism, and Culture*. 1995.

21 Masłowska, *White and Red*, s. 41.

22 *Ibid.*, s. 28.

“[...] either you’re a Pole or you’re not a Pole. Either you’re Polish or you’re Russki. And to put it more bluntly, either you’re a person or you’re a prick.”²³

När Silny vaknar upp en morgon möts han av vad han kallar ett spektakel, ”a spectacle i never hoped to see in my life” och som han liknar vid en ekologisk katastrof.²⁴ Alla hus har målats vit-röda och det visar sig att stadens borgmästare har beordrat denna ommålning till firandet av ”No Russkies Day”, en sorts anti-rysk nationell helgdag som beskrivs som en festival med ”White-and-red-swirled ice cream. Polish dolls in Mazurian and other folk costumes. Ten bucks – ten shots from an air rifle into a cardboard cutout of a Russki.”²⁵. När det blir tur för Silnys hus att målas pressas han till att ta ställning i frågan om han är ”pro- eller anti-Russki”:

[...] you should finally state your position, sir, about the kind of political system you subscribe to. In a word, yes or no, Russki CD-bootleggers, Russkies who tunnel underneath our economy, Russkies who kill our dogs and yours, our children who cry because of the Russkies. Yes or no, Poland for the Russkies or Poland for the Poles.²⁶

Silnys hållning gentemot ryssarna blir alltmer ambivalent. När han hittar sin hund död drar han slutsatsen att det måste vara ryssarna som förgiftat henne och han talar om henne som ”a martyr for the defense of the purity of the Polish race. Murdered by the Russkies with particular cruelty for her Polish origins”,²⁷ därefter säger han sig vilja måla staketet runt sitt hem vit-rött för sin hunds skull och för att ”symbolize the Poles' declaration of war against the Russkies.”²⁸ Målarna berättar att de för register över invånarna gällande deras position i den polsk-ryska kriget. Eftersom de inte direkt kan kategorisera Silny tvingar de honom göra ett ”psyktest” med flervalsfrågor för att klargöra hans lojalitet:

First question. Imagine that a Polish-Russki war breaks out. A buddy of yours tells you in secret that he/she backs the Russkies. What do you do? A) I report it immediately to his/her landlord and to the police. B) I hold off, I have pangs of morality, but in the end I keep the matter to myself. C) I back him up. I believe that the Russkies should keep developing their trade in fake cigarettes and CDs.²⁹

Silny klarar deras test, får sitt staket målat och blir klassad som pro-polsk.

Att kategorisera Silny visar sig vidare vara svårt och han verkar alltmer motsägelsefull och osammanhängande. När Silny träffar Ala, en tjej som utmålas som konservativ student – absolut inte del av Silnys kompisgäng av knarkare, förvandlas deras konversation till en frågesport i vilken Ala besitter de korrekta, nationalistiska, svaren bland vilka Silny ska försöka välja rätt:

Basket A, that’s expensive fruit imported from the distant West, coated in a thick layer of poisonous pesticides – germs spread by the blacks who touched them. And now let’s look into Basket B, that’s Russki fruit, a little cheaper than ours, but they’re doctored fakes, certainly empty in the middle. Whereas in Basket C, there’s genuine inexpensive Polish fruit, even the bruised Polish apples taste better than the apples of the putrid West, it goes without saying, Andrzej is prudent and chooses Basket C, that’s a magnificent, correct

23 Masłowska, s. 117.

24 Ibid., s. 104.

25 Ibid., s. 158.

26 Ibid., s. 118.

27 Ibid., s. 118.

28 Ibid., s. 120.

29 Ibid., s. 120–121.

answer, assuring us all of a good time together in the next rounds of the quiz show.³⁰

Silny kan förvisso svara rätt på frågorna men till slut får han nog av Alas ”frågesport”, kissar i en kruka på golvet och går därifrån. Alas försök att anpassa Silny till den konservativa-nationalistiska diskursen misslyckas och vid ett annat tillfälle fantiserar Silny om vad han skulle göra om han hade pengar och kommer då fram till att han skulle eliminera alla ryssar från sin hemort, grunda det första genuina vänster-anarkistiska partiet, och ha ett stort kontor fyllt av sekreterare och amfetaminbehållare som han skulle styra anarkin ifrån.³¹

Silny bryter mot de sociala normerna och mot de nationella förväntningarna på vad en polack är eller förväntas vara. Silny är en nationalist som inte passar in i formatet för en polack. I den meningen kan vi se hans praktik som ett hot mot de diskursiva polariteterna, för att återknyta till Christian Leóns definition av marginalitet. Silny utmålas å ena sidan som paranoid och kaotisk (som den stereotypa bilden av en dresiarz), å andra sidan kontrasteras hans beteende av myndigheternas ”spektakel” och minst lika paranoida förhållning till ryssarna. Silny hotas inte av en motsvarande svennefiering, utan snarare en sorts polonisering, vilken består i att påtvinga honom ett specifikt förhållningssätt som försöker essentialisera ryssar som hot och allt ryskt är ”falskt” medan allt polskt är ”genuint”. Jämför vi Silnys situation med Halim är en uppenbar skillnad att Silny inte är ryss, det vill säga han är inte primärt del av dem den antiryska poloniseringen vänder sig emot, medan Halim har ursprung i en annan kultur (den arabiska) än den svenska. Den antiryska nationalismen i Polen får ses mot en historisk bakgrund där Ryssland i relationen med Polen haft rollen av ockupationsmakt och förtryckare, med russifiering på agendan. Silnys rädsla för att anklagas för att vara pro-Russki är stor. När han blir tagen till polisstationen på förhör förväntar han sig utsättas för tortyr som ska få honom att erkänna pro-ryska sympatier. Silny erkänner i förhöret att han har ryska paneler på sitt hus, att hans bror säljer speed och att hans mamma importerar ”vid sidan om”. I texten kallas den ryska flaggan för den röda och Tyskland benämns som ”der Reich”. Situationen liknas här vid det forna kommunistiska övervakarsamhället, med skillnaden att där övervakningen tidigare gällde huruvida medborgarna var pro-väst/anti-sovjetisk är det nu huruvida de är pro-ryska eller inte.

Den negativa stereotypen spelas här ut fullständigt och har effekten att den xenofobiska nationella diskursen framställs som lika negativ. Relationen mellan degenererade ”dresiarze” och den nationella diskursen blir tydlig i Silnys utläggningar av oreserverad antipati mot Väst, vars uttryck låter som hämtade från den forna kommunisttidens paranoida anti-västpropaganda. Det amerikanska läkemedlet Tylenol beskriver han som ”made from toxic animals, toxic plants, and human waste from the West, from Western minerals, from the acetaminophen that poisons watering holes the world over and is measured out on sterile scales against a sterile weight.”³² Silnys paranoida inställning till Väst ställs mot den nationella diskursens russofobi.

Motkultur och subalternitet

För Silny och hans vänner, alla del i samma subkultur av droger är det polsk-ryska kriget något som inte angår dem direkt, utan det är snarare drogerna som kommer i första hand. Under helgdagen ”No Russkies Day” är Silnys kompis Natasha framför allt upprörd över att det inte går att få tag på något amfetamin och hon funderar på hur hon ska kunna lura både polacker och ryssar på pengar till droger.

30 Masłowska, s. 186.

31 Ibid., s. 83.

32 Ibid., s. 44–45.

Oppositions such as East/West and colonizer/colonized are suspect not only because these distort the history of engagements but also because they edit, suppress, and marginalize everything that upsets founding values.³³

Gyan Prakashs ord ur artikeln ”Subaltern Studies as Postcolonial Criticism” beskriver väl Silnys marginaliserade (subalternerna) position under den polska nationalistiska diskursen som i Silnys ögon styrs av å ena sidan ryssförakt och å andra sidan västtillvändning. En diskurs, uppenbarligen byggd på motsättningarna Öst/Väst och som för honom är lika hotande som Integrationsplanen och svennefieringen är för Halim. Silny tar droger, stjälar och är våldsam, och visar generellt ingen hänsyn till sin omgivning med sitt beteende. För honom är drogerna och hans kvinnoerövringar viktigare än den nationella diskursen.

En motkultur har definierats som ”a culture with values and mores that run counter to those of established society”³⁴ eller snarlikt: ”a culture, especially of young people, with values or lifestyles in opposition to those of the established culture.”³⁵ och det verkar nära till hands att se Silny och hans bekanta som del av en motkultur. Å ena sidan kan vi konstatera att Silny och hans vänner har en livsstil som är kontra-normen, men å andra sidan är deras värderingar dock inte lika entydiga. Ser vi tillbaka på tidigare motkulturer som 60-talets hippierörelse, punken och hip-hopkulturen är en uppenbar skillnad mot Silny och andra som benämns som ”dresiarze”, att medlemmar ur de uppräknade motkulturerna skulle även själva benämna sig som hippie eller punkare, medan de som kallas för ”dresiarze” inte skulle det.

Wojna polsko-ruska har beskrivits som den första dresiarz-romanen men ingenstans i boken finner vi varken någon som kallar sig för dresiarz eller refererar till dresiarze. Om vi återgår till Silnys dröm, kan vi konstatera att han vill eliminera alla ryssar från trakten, en önskan han således delar med den etablerade kulturen, han vill grunda det första vänster-anarkistiska partiet, något som går helt emot normen, och han vill ha ett kontor fyllt av sekreterare och amfetaminbehållare, en önskan som kan tolkas som både konservativ och helt kontrakulturell. Hans dröm är onekligen motsägelsefull och Silny verkar för obestämbar för att klassas som motkultur. Här närmar vi oss frågan om hur marginalitet och motkultur är relaterade. En motkultur kan härstamma både från periferin/marginalitet och centrum, det vill säga marginalitet implicerar således inte någon motkultur. Att Silny i romanens mottagande beskrivits som en dresiarz (och därmed en motkultur) kan nog snarare förstås med hjälp av Bhabhas förklaring i ”The Postcolonial Critic” där han skriver att: ”the thing we name as culture – our awareness of what a culture is, and of cultural difference – is always a naming in response to a crisis, a crisis of survival.”³⁶ Halim däremot, uttrycker sig visserligen explicit emot svennefieringen och dess ”kvävande” av andra kulturer (speciellt den arabiska), av annanhet, och han strävar efter att upprätta en tydlig gräns till den svenska hegemoniska kulturen, liknande hans strävan efter att etablera en motståndsideologitet. Halims framtidsdröm kan visserligen ses som något radikal men den innebär inte ett omvälvande av samhällets värderingar och institutioner:

Såklart forskarna kommer impas och se storheten och säga Halim var geni redan långt innan han blev Sveriges rikaste kändisadvokat som hjälpte blattar ur häktet gratis och byggde egen arabisk kulturcenter mitt framför svenska kungaslottet.³⁷

33 Gyan Prakash, s. 1484, ”Subaltern Studies as Postcolonial Criticism” i: *The American Historical Review*, Vol. 99, No. 5.

34 Merriam Webster, <http://www.merriam-webster.com/dictionary/counterculture>.

35 The free dictionary, <http://www.thefreedictionary.com/counterculture>.

36 Bhabha, 1995, s. 240.

37 Khemiri, s. 89.

Ett öga rött och *Wojna polsko-ruska* som counter-narratives

Counter-narratives of the nation that continually evoke and erase its totalizing boundaries – both actual and conceptual – disturb those ideological manoeuvres through which “imagined communities” are given essentialist identities.³⁸

Såsom nämndes ovan kan vi ur bland annat Homi K. Bhabhas synvinkel läsa Halim som ett hybridsubjekt, som ”reverses the effects of the colonialist disavowal, so that other ’denied’ knowledges enter upon the dominant discourse and estrange the basis of its authority”.³⁹ För Bhabha är hybriditeten ett resultat av den koloniala diskursen och genom dess avslöjande av diskursens ambivalens utgör den en form av motstånd: ”The ambivalence at the source of traditional discourses on authority enables a form of subversion, founded on the undecidability that turns the discursive conditions of dominance into the grounds of intervention.”⁴⁰ I *Hybrid Cultures: Strategies for Entering and Leaving Modernity*⁴¹ argumenterar Néstor García Canclini för en bredare tolkning av begreppet hybriditet. Han undrar hur vi ska tolka fusioner mellan massmedia och urban arbetarklasskultur, olika konsumtionsmönster och lokal respektive transnationell musik som “take place on borders and in large cities (but not only there)”:

the word *hybridization* seems more ductile for the purpose of naming not only the mixing of ethnic or religious elements but the productions of advanced technologies and modern or postmodern social processes.⁴²

Som avslutning på denna läsning av *Wojna polsko-ruska* och *Ett öga rött* som counter-narratives ur ett globalt perspektiv (Global South) vill jag återknyta till de två unga männen som utgör romanernas huvudkaraktärer. Artikelns syfte har varit att belysa hur identitet och motstånd skildras i *Ett öga rött* och *Wojna polsko-ruska* men framförallt att framhäva deras roll som *counter-narratives*.

Både Halim och Silny bryter genom sina språk mot de nationella homogeniserande diskurserna. Halim försöker gå in i sin ”blatteidentitet” och dela in sin omgivning efter likande mallar och i Polen försöker omgivningen ”bestämma” Silny. Halims Rinkebysvenska är dock lika konstruerad – lika otillräcklig – som hans stereotypa blatte- och svenneindelning. På samma sätt som hans konstruerade språk är icke-autentiskt och hybridiserat visar sig den svenska och arabiska kulturen vara det med. Silnys obestämbara marginella person som ignorerar den sociala och kulturella normen och utmanar därmed de diskursiva polariteterna utgör ett hot mot den polska homogeniserande nationella diskursen.

38 Bhabha, 1994, s. 213.

39 Ibid., 1994, s. 162.

40 Ibid., 1994, s. 160.

41 Néstor García Canclini, 1995, *Hybrid Cultures: Strategies for Entering and Leaving Modernity*.

42 Ibid., s. xxxiv.

Referenser

- Bhabha, Homi K. *The Location of Culture*, London, Routledge, 1994.
- . "The Postcolonial Critic", i *Literary India. Comparative Studies in Aesthetics, Colonialism, and Culture*. Ed. P. Colm Hogan & L. Pandit, Albany, State University of New York Press, 1995.
- Castells, Manuel. *The Power of Identity*, vol. II ur *The information age*, Blackwell Publishers, Malden, USA/Oxford, UK, 1997.
- García Canclini, Néstor, *Culturas Híbridadas. Estrategias para entrar y salir de la modernidad*, Mexico City, Grijalbo, 1989.
- . *Hybrid Cultures. Strategies for Entering and Leaving Modernity*, Övers. Silvia López. University Of Minnesota Press, 1995
- Dirlik, Arif. "Global South: Predicament and Promise" i: *Global South*, nr 1, 2007.
- Hassen Khemiri, Jonas. *Ett öga rött*. Stockholm, Norstedts förlag, 2003.
- León, Christian. *El Cine de la Marginalidad. Realismo sucio y violencia urbana*. Quito, Universidad Andina Simón Bolívar, Sede Ecuador/ Ediciones Abya-Yala/ Corporación Editora Nacional, 2005.
- Masłowska, Dorota. *White and Red*, övers. Benjamin Paloff. London, Atlantic Books, 2005.
- . *Wojna polsko ruska pod flaga bialo-czerwona*. Warszawa, Lampa i Iskra Boza, 2003.
- Prakash, Gyan. "Subaltern Studies as Postcolonial Criticism" i *The American Historical Review*, Vol. 99, No. 5, 1994.
- Young, Robert J.C. *Colonial Desire: Hybridity in theory, culture and race*. London, Routledge, 1995.
- Merriam-Webster Dictionary: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/counterculture>.
- The Free Dictionary: <http://www.thefreedictionary.com/counterculture>.